

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentarii Explicationum in reliquos quatuor M. T.
Ciceronis Tusculanarum Quæstionum libros ...**

Camerarius, Joachim

Basileae, 1543

VD16 C 370

In Tvscvlarvm Qvaestionvm Librvm tertium, Ioachimi Camerarij
Explicatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70326](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70326)

tricem quandam & eleuatricem suorum consiliorum atq; actionum.

QUOD si tales nos.) Occupatio: At enim natura nos ducit ad optima, & maximè expetenda. Verum est, inquit: sed nos sequi non possumus. Atq; nunc tractatur à Cicerone illa questio, quæ à ueteribus sapientibus & ipsis agitata fuit, admirantibus hanc animorum à naturæ ipsius iudicio declinationem. Itaq; censuere esse uere dictum, neminem esse sua sponte improbum, neq; contra uoluntatem beatum, quod Aristoteles partim uerum, partim falsum esse ait. Sed de hoc aliàs. Nunc autem Cicero causas colligit, cur externis quibusdam auxilijs opus sit ad hoc, ut naturam optimam ducem sequi possimus. Naturam autem dicit iudiciū de faciendis & fugiendis commune omnium hominum, quo certe honesta comprobatur, & dānantur turpia. Hoc neq; statim illustre est, & in multis obscuratur (non enim planè extinguitur unquam) sed sæpe perturbatur. Vnde igitur? Cicero educationem malam hoc facere docet. Plato duas causas facit: & procreationem prauam, et educationem præposterā. Sic enim in Timæo, *ἢ ἂν ἀλλοτρίου μὲν τοῦ φύσεως ἀλλ' οὐ φύσεως μὲν μάλιστα, καὶ τὸς τρεφοντας τὸν τροφόνου.* Sed de hoc, ut aiebam, aliàs. Est enim longior illa quidem, sed studijs nostris non aliena disputatio. Nunc autē hoc dicit, pro ductos homines esse & procreatos in uitā, ut teneris corporibus, sic etiam mentibus: sed naturalia esse incrementa utriusq; partis: itaq; ut secundum naturam augetur corpus confirmari solet in ætate quæ est *ῥηϊκία*, ita & animus poterat ac debebat crescere, ut ratio perficeretur. ratio autem perfecta est uirtus. Huic rei quæ & quàm multa obstant, Cicero commemorat. Primum corruptio uitæ, cum neq; audire neq; cernere quicquid liceat, nisi praua & peruersa. Secundò, doctrinæ etiā ipsius, qua maxime ali augeriq; mens deberet, uanitas. Tertio, populi iudiciū, quod etiam prudentiores sequi interdum solent. Maxime autē præstantibus naturis ambitio, id est honorū cupiditas nocet, humiliores auaritia aut uoluptas auferi.

NATURÆ lumen.) iudicium ueritatis, & illustres sententias de recto honestoq; dixit.

QUOD CUM lacte nutricis.) à primis annis pueritiæ. ut *ἢ ἂν μὲν ἰ ἀν ἕως πάλαι ἀν ἰ μὲν γὰρ ἀφ' ἑτὶ τρεφόμενοι.*

DEINDE magistris.) Alibi legitur, id est magistris traditi sumus. quod & ipsum non displicet. Nam post annos pueritiæ, id est septennium, priscis temporibus literis erudiendi pueri tradi magistris solebant. Quod Fabius quidem non probat.

ACCEDUNT etiam poetae. Quæsitū à pluribus est, an poetarum lectio proffit magis quàm noceat. Sed in hoc non immorabimur nunc quidē. Satis autem constat, non temere omnium omnia his scripta proponenda pueris. Plutarchus etiam, qua attentione & quo iudicio poemata legenda essent, disseruit. Nihil uero est quod non nocere possit propemodum rerū omnium, ut et Ouidius docuit eleganti epistola lib. secundo Tristium. Nos igitur de poetis utilia & fructuosa excerpemus, quæ in nullo genere scriptorum plura reperiuntur: uereq; hi & parentes omnis sapientiæ & doctrinæ, & autores humanitatis atq; eruditionis perhibentur.

EST enim gloria. Discernendam esse docet ueram gloriam à uana. De gloria autem disputauit & in primo et secundo Offic. ibiq; dicit duos libros esse suos de Gloria. Quod autem dixit hanc resonare uirtuti tanquā imaginē, idem alibi sic: Virtutem, inquit, gloria sequitur ut umbra. nunc enim est usus resonantiæ similitudine, quam ἰχθὺς uocant Græci: & Horatius libro primo Carminum, iocosam imaginem.

HIS nullā ne est adh. Reuertitur ad institutum. Nam cum ut corporum sanitas, quæ secundum naturam est, leditur, illa laborant & egrotant, tum medicina queritur qua restitui pristinae sanitati possint: Ita & animus prauus & uitiosus cum laboret non minore cum pernicie hominum quàm corpus, neutiquam est negligendus, sed querēda sunt remedia, quibus sanari ille possit.

EST profectō animi medicina. Ἰσχὺς νοσέουσι ἐν τῷ ἰατρὸς λόγῳ. Hæc certe oratio intelligenda rationis, quæ est philosophiæ. quam omnia uitæ commoda, cum enumerasset multa & eximia, Isocrates inuenisse & constituisse dicit. Hanc magistrā esse actionū, hanc moderatricem consuetudinis hominum mutua. Cumq; aduersorū alia stulticia accersantur, alia necessitate subeūda sint, philosophiam has distinguere ait, ut doceat illa uitāda, hæc æquo animo ferēda esse. Locus est Isocratis in Paenagyrice.

VT enim in Academiam. Propositum disputat: onis, id est δεισι, memoratur. hæc enim est quæstio, Vtrum cadat in sapientem ægritudo?

ΠΑΘΗ appellant. Idem lib. III. de Finib. his uerbis: Nec uero perturbationes animorum, quæ uitam insipientium miseram acerbā reddunt, quæ Græci πάθη appellant, poteram ego uerbum ipsum interpretans morbos appellare, sed non conueniet ad omnia: quis enim misericordiam, aut ipsam iracundiam, morbum solet dicere? at illi dicunt πάθη. Est autem hoc breue quidem ipsum, sed optimum & maxime uile præceptum

ceptum conuersionum, ut non modo quod cui uerbum uerbo respondeat uideamus, sed consideremus quid utriusq; lingua proprietates admittat. Idem & de figuris orationis statuendum. Quod cum ita sit, quis iam ferat illos qui statim in traductionibus suis, quod proximum uerbum occurrat, de uerbo reddunt: quæq; complexione illorum figura efficitur, temere de uno sermone quoquam in alterum transferunt, nihil etiam cogitantes quid usus & consuetudo ferat, quidq; respuat. Ut hoc statim loco non dubitarunt *ωδω* interpretari passionis nomine, nullo autore prorsus. Sed Cicero morbum significare docet, & dici tamen de animi uitiosis affectionibus. itaq; quæ sunt aliud uocabulum, in lingua Latina aptius. In hac parte negligentia magnam caliginem & profundas tenebras inuexit in doctrinam, dum non quid secundum usum & consuetudinem cuiusq; lingua recte & proprie dicatur, laborant interpretes, sed quod in buccam, ut dicitur, uenit, illud proferunt, fingentes & comminiscetes cum inaudita uocabula sine omni plerunq; etiam *ἀναλογία* respectu, tum usurpantes alienas figuras orationis: à qua audacia nostra studia quam longissime abducemus, & in uiam reuocabimus ueritatis, id est imitationis ueterum autorum.

QVOD à Socrate. In secundo Alcibiade, siue Platonis, seu (ut quibusdam uisum Athenæus ait lib. xi.) Xenophontis, hæc differuntur uerbose, hoc quodam modo: Insaniam esse contrariam moderationi, quam *σωφροσύνη* uocant Græci. cūq; sint aliqui dementes, aliqui prudentes, et præter hos insani homines, itemq; sani quidam, quidam ægroti, omnes inter se diuersi: cūq; aliter fieri nequeat, quin aliquis aut ægrotet, aut non ægrotet, similiter prudentem dementem uel esse quemcumq; necesse sit, nulla enim intercedit tertia affectio: sequitur ex his, quoniam contraria sit insania prudentiæ, neq; intercedat tertia affectio, qua fieri possit ut neq; prudens neq; desipiens aliquis reddatur, esse idem dementiam & insaniam. Itaq; qui dixerit omnes dementes insanire, recte dixerit. Sed quia sunt quedam discrimina morborum, neq; enim omnes ægroti podagra affliguntur, aut febris, aut ex oculis laborant, sed alij alijs morbis corripuntur: utq; omne oculorum uitium morbus est, non autem contra omnis morbus oculorum est uitium: utq; omnes cerdones & fabri & statuarij sunt opifices, non autem contra, omnes opifices sunt cerdones aut fabri aut statuarij: ita & dementia distinguenda uidetur esse, ut quibus plurimum affuerit illius, eos dicamus insanire: quibus modicum, stolidos, aut stupidos, quos *ἄλογους*

τῶς dicere. Sed qui minime maledicis nominibus uti student, horum alij hos magnanimos, id est μεγαλοψυχούς, alij ἠδαι, id est simplices, alij ἀκάνητος, id est minime malos, alij ἀπίπτος, id est imperitos, alij ἠνιδί, id est fatuos appellant. Sed et alia plura qui quærere uoluerit nomina reperiet, quæ omnia sunt dementia: sed discrimen est id quod et opificiorum inter se, et morborum.

QVI enim animus est in aliquo morbo.) Aliter Veneti libri. sed hæc scriptura uidetur esse bona.

IRACUNDIA ulciscendi lib.) ἰρῆ τῆς ἰσχυρίας ἐπιθυμία. Ex Laertio. GRAECI autem μαρία.) Satis apparet, à uerbo μαίνεσθαι esse factam μαρία, ut à παῖνο φανός, et proprium φανίας. Sed etymologici μαρία ἀπὸ τῆς μάης deducunt, quod animi hæc sit raritas et tenuitas: ut prudentia contrà, animi densitas et collectio. unde et μάδεια πυνά, consilia densa Homero, et πυνία ἀφῆρες, et πυνία βελύ. Et certe prudentia est collectio, et complexio, et comprehensio: desipientia autem, dissipatio, et dispersio, et effluxio. Sed quod Cicero hoc etiam loco copiam et proprietatem linguæ Latinæ effert supra Græcæ linguæ laudes, condonetur studio fortasse nimio celebrandi domestica. Nam et μαίνεσθαι illi insanire dicunt, et furere. ut, μαίνεσθαι φένας ἦδαι. Et, μαίνεσθαι δὲ ἄς δὲ ἀνεῖς σπάραι, ἢ δρόδου πῆρ. Et μαίνεσθαι, est furiosus, νόμω ἰά. Sed et alia apud Græcos uerba furere notat: ut χολάμ, φοίβη, λεγυβαντιάν, βουχίαι, unde debacchari, οὐβήμ, δόδμ, παραπρονήμ, παραπαίμ. Nā quod addidit, non modo atrabili mentem, sed sæpe etiam iracundia grauiore, uel timore uel dolore moueri, id (quod pace summi uiri, quemq; ego omnium admirari maxime soleo, dixerim) leuiculum est. Nam illum certe humorcm et Aristoteles in Problematis suis docuit in causa esse commotionis animorum uehementioris, in magna quidem uarietate, pro modo et missione quadam sua. Itaq; alios de hoc iracundos, alios formidulosos, exultabundos, tristes, furiosos reddi. Non igitur iracundia insanie est efficiens ipsa per se, neq; dolor, neq; timor, sed bilis hæ sunt diuersæ effectiones, pro constitutione et natura cuiusq; . ut causa in humore ipso reperitur tamen insanie, ut febris in ardore, etsi hunc frigus, pulsatio, defatigatio excitaue rit. Sed aliæ etiam causæ sunt furoris? Sint sanè. Sed hæc eiusmodi est, ut notata facile fuerit. itaq; peperit nomen, quod communiter usurparetur de quocunq; furore. Sed concedamus linguam gentis suæ omnibus laudibus celebrare, auctori et parenti illius, nosq; ad reliqua pergamus. De Athamante

thamante, fabula nota de Faistorum libro sexto. Alcæona tradunt iussu patris matrem occidisse, à qua ille fuisset proditus: atq; post hanc eadem furore correptum fuisse. acceptoq; oraculo, futurum ut tum demum malo liberaretur, si terrâ occupasset, quam non aspexisset sol eo tempore quo matrem ipse suam occidisset, post longos errores uenisse in unam de Ache loi insulis, quæ paulo antè fuisset à fluuio effecta, atq; intellecto oraculo illam incoluisse, & insania liberatum fuisse. De Aiace & Oreste fabulæ sunt notæ ex Sophoclis & Euripidis tragœdijs.

DVODECIM tabul.) Vnde translatus est de curatoribus dandis furioso, quod etiam nunc in collectaneis iuris extat. Stultitia autem est hæc, quam *ἄφροσύνη* uocant. nam *μωροί*, & *ἄφρονοι*, sunt *ἀναιδῆται*, id est fatui & tardi & uecordes. Sed haud scio an uehementiorem stultitiam etiam Latini insaniam dixerint. ut Plaut. Menechmis: & Terentius, Ex stultis insanos facit.

MEDIOCRITATEM officiorum.) quod ipse interpretatur. Nam etiam ij qui ingenio sunt hebetiore, et minus acri perspicaciq; animo, possunt tamen si non cum laude, at sine uituperatione uitam communem degere: in re familiari curanda, in conuietibus & usu hominum, in coniunctionibus & familiaritatibus tuendis, deniq; omni tempore, loco, quacumq; in re, erga quosuis ita se gerere, ut singulari culpa & reprehensione careant. De sapientis autem insania sic statuerunt Stoici, fieri non posse ut insaniat sapiens. Nam si est idem stultitia & insania, quomodo poterit sapiens esse stultus, id est non sapiens? Sed *ἄφρονοιο ἀφροσύνη*, ergo insania in sapientem non cadit. Id autem potest accidere, ut obijciantur sapienti aliquando species alienæ de atra bili, aut delirio: sed id euenit inuito, & præter naturam. In quo tamen hoc admirabile, si sapientia sit maxime *λογική*, in qua & *θεωρητικὴ* & *πρακτικὴ* omnia uersentur, affirmare posse, permaerere hanc in furore & delirio, cum lumen mentis in profundissimis tenebris iacet, & ratio oppressa est, ut neq; *θεωρητικὴ* neq; *πρακτικὴ* locus relinquatur. Sed si etiam in somno sapiens recte dicitur, etsi contra hoc quoq; afferri quiddam solet, furiosus sanè sapientiæ famam retinere posset. Verum hæc alia est, ut Cicero ait, questio.

NON enim silice.) De humana origine ait, etiam sensum humanitatis non improbandum esse. Est autem in fabulis, primos quosdam homines de iactis à Deucalione saxis natos. & Truncis ac duro robore quandam gentem natam, retulit in *VI* Virgilius. apud quem sic Euander,

D Hæc

Hec nemora indigenae Fauni, nymphaeq; tenebant,
 Gensq; uirum truncis & duro robore nata.
 Homer. Odyss. 7. similiter humanam originem notauit. sic enim ait Penelope,
 ὅ γαρ ἔχ' ἄστυος ἑοσι παλαιφότες, ὅ δ' ἔχ' ὠϊτρύς.
 Nam neq; de prisca quercu es, neq; rupe creatus.

& Plato hac figura prouerbiali usus est *παιδείῳ*.

NEC aegrotus.) In Venetis multo est commodior lectio, quam P. Victorius luculentem comprobasse quoq; uidetur.

Ne aegrotus sim: sed si fuerim, sensus asit.

TAMEN aliquid.) Tu tamen interea calido mihi sanguine poenas
 Persolues. & Adelpis: Cum placo, aduersor sedulo, tamen uix humane patitur.
ἀνὸν πρὸς ὑμῶν, ut saepe *πρὸς ὑμῶν ἀμεία* reperiuntur posita ἀνὰ
τὰ πόδια fibras autem radicum, *τὰ πρὸ ποταμῶν* dixit.

SED de omni animi, ut ego posui, perturbatione: morbo, ut Graeci uolunt, explicabo.) Hec est uera & plana lectio. Cicero enim affectiones animi uitiosas, non morbos ut Graeci, sed perturbationes appellat.

MALA consue. id.) Idem & alij uerbis accidit, ut usu quasi infirmarentur. ut hostis pro perduelle, regnum pro dominatione iniusta. Videtur autem & Terentius noninasse confidentem, constantem: Ellum confidens, catus. quod sequentia declarant: Cum faciem uideas, uidetur esse quantiuis precii. Nisi forte hoc dicit, uideri illum posse alicui constantem & prudentem, sed esse audacem & uersutum. Est autem *δυσζή*, fidere, id est esse animo forti, uel habere animum bonum. *Ilia. d.*

δᾶρσ' ἠνδρῶν πρὸς ἀειδίκοις λαοῦ ἀχαλῶν.

& Theocritus, *δυσζήν χερὶ φίλων βάρη.*

INFRACTIONEM animi.) Id est debilitatem, & consternationem. secundum hoc,

Turnus ut infractos aduerso Marte Latinos

Defecisse uidet.

CVM statu est motum.) Veneti, Statim cum est motum. Existimari possit uerum esse, Statu cum est motum. Status autem corporis, intelligenda constitutio & *ἑρῶσι* illius.

VERISIMILE etiam.) Neq; in moderatum cadere aegritudinem, docere uult. longum est autem *ὀπίσθετον*, usq; illud, Qui sit frugi igitur. Infertur autem quaedam interpretationes sunt nominum, ut constitutis significationem

ficationibus horum, disertius uerba de rebus propositis fieri possint. *σώφρονα* autem uocantur moderatum, uerendum, temperantem. Plato *πολιτ. δ.* ita definit, *σωφροσύνη* λόγος ἐστὶ, καὶ ἡ δυνάμει τῶν κατὰ νόμον ἡμετέριον ἢ κατὰ φύσιν. id est: Temperantia decus est, & certarum uoluptatum atque libidinum continentia. *σωφρονίζω* etiā de sanitate animi, id est integritate rationis & mentis posuere. ut in Thalia dicitur, *ὅτι δ' ἀκαλῶστος ἐσωφρονίζω*. id est, desijt insanire.

FRUGALITAS. Frugalitatem, & frugaliorem, & frugalissimum dici constat, secundum consuetudinem lingue Latine: cum frugalis non reperitur, teste etiam Quintiliano libro 1. Innocentiam autem Cicero *ἀβλαβέστατον* (id enim certe uerum puto, & si aliquando in alia sui opinione) appellari posse existimat. id enim quae ipse dicit probant: Esse innocentiam affectionem talem animi, ut nemini noceatur.

LVCII Pisonis.) Qui, ut dicitur in Fonteiana, grauissime fuit accusatus à Graccho, cum esset uir ea uirtute et integritate, ut ijs temporibus nemo nequam reperiretur, ipse solus frugi appellaretur. & alia quaedam de hoc ibidem.

QUARTA uirtus.) Cum illa tria genera iusticie, prudentie & fortitudinis complectatur frugalitas, erit iam nomen hoc siue etiam cuiusdam uirtutis, ut cum illas tres seu species seu partes significet, suam etiam quandam peculiarem notet. Ut si dicamus, uirtutem omnium quidem honestatis nomen esse generale, sed peculiariter unius forme illius, id est fortitudinis.

QUOD nec quicquam.) Stoicorum exemplo etymologiam uocabuli, id est originem exquirat. ut et in Officijs fecit, fidem esse quod fiat id quod dictum sit: minus quam hæc uerisimiliter. sed utrumque uocabuli significationem explicat.

QUI sit frugi.) Redit ad propositum, & institutam disputationem prosequitur, docetque cum temperantia, quae uirtus est, ægritudinem non posse consistere.

APUD Homerum.) Locus est Iliad. 1.

ἀλλὰ μοὶ οἰσθάνεται λεγέσθην χόλω, δ' ἄπο τ' ἐκείνων
μνήσσομαι, ὡς μὲν ἀσφύκλον ἐν ἀργείοισιν ἔρεξε
ἄτρεός τις, ὡς ἂν ἀτίμητον μετανοήσω.

Et docet, similiter ut alijs perturbationibus sapientem uacare ratio uincat, ita ne in ægritudine quidem esse posse.

MALE latine uertitur.) In Venetis, uidetur. & probatur hoc quibusdam, cum Latini poetae testimonium hoc sit. Etiam si autem non possum affirmare, quid Latinus poeta hoc modo uertisse uideatur, non ausim tamen illam priorem & nostrorum librorum scripturam rejicere. Graeci autem certe ita, φθονῶ σοι τάτα τῶ πράγματος. Iliad. 8.

πῶς ἔτι ἐγὼ πρὸδ' ἴσκαμαι, ἔλ' μεγατέρω.

Nam & hoc significat φθονῶ. & Herod. Polym. τῶ, τὴ ὑπὸ τῆς φθονῆς οἱ. Inuidiam autem esse ait, cum inuidetur. Itaq; & in inuidia esse aliquis, & laborare inuidia dicitur. Et si & in his ea intelligi potest, quam nominat Cicero inuidiam, sed ipse ambiguitatis uitandae gratia inuidiam fecit, ut intelligentiam, sapientiam, prouidentiam.

NAM qui dolet.) Aduersis enim rebus dolemus, eorum quibus bene uolumus, uel saltem quos non odimus, ut alienorum quoq; quos uidemus esse in miseris, non autem inuidemus nisi fortunatis, qui dolor est e rebus secundis aliorum, iuxta hoc Epicharmeum,

τυφλῶν ἡλέκ' ἰδῶν τις, ἐφθόνει δ' ἄδ' εἶς.

Inuidemus autem bona ijs etiam quos non odimus, & quos in aduersis minime possemus deferere: quod tamen perquam indignum est libero homine, neq; a cordatis, sed a stultis fieri solet, ut Xenophonteus docet Socrates ἀπομνημονεύματων libro tertio. De Callisthene desideratur historia in libris editis Diodori, in Curtio extat. Arrianus etiam retulit orationem illius egregiam, contra assentationes Anaxarchi habitam, libro IIII. Idem scribit, in suspicionem uenisse Callisthenem, quod fuisset uel autor uel particeps coniurationis aduersum Alexandrum. Reliquisq; proditum literis Aristobulum, quod Callisthenes compedibus uinctus, diuq; in expeditionibus circumductus, tandem morbo interierit. Ptolem. eum uero, quod excruciatum, suspensus, atq; ita mortuus fuerit. miraturq; eos quibus maxima narrationis fides habenda esse uideatur, quiq; illis temporibus cum Alexandro fuerint, de rebus notis & exploratis diuersa in literas retulisse. Idē Arrianus scribit, fuisse Callisthenem τὸν τῶ πρῶτου ὑπαγορευθέντος, id est ingenio duro. fuit enim Olynthius. Idem refert traditum esse, solitum dicere Callisthenem, Alexandrū et res Alexandri se habere in potestate sua descriptionis. Neq; uenisse ad Alexandrum, ut ipse famā sibi acquireret, sed illum ut celebrem apud omnes redderet. Atq; adeo diuinitatem Alexandri non pendere de mendacijs Olympiados, sed de narrationibus suis, pro eo atq; literis mandata illas ediderit. Quae sane, si uere tradita sunt, minime

me digna putanda homine docto & philosopho, qualem Callisthenē in pri-
mis fuisse uolunt. Sed & reprehendit breuiter & argute Callisthenem hoc
modo, ut nos conuertimus: Horum ego quæ contumeliam erga Alexan-
drum, & Callisthenis inhumanitatem continent, ea laudare non possum.
Etenim dignitatem tuentem suam, regias amplificare fortunas quantum
possit, oportere existimo eum qui sua uoluntate regi se adiunxerit. Itaque
non immerito Alexandro inuisum redditum esse Callisthenem statuo, cum
ob intempestiuam orationis libertatem, tum elationem immodicam &
incogitantiam. Hactenus ille. Sed & Aristotelem solitum dicere aiunt,
prudenciam Callistheni defuisse. Cumq; ei nunciaretur quanta libertate
erga Alexandrum uti soleret, in illum perquam eleganter Homericum uer-
sum contorsit ex Iliad. 6.

Quid loqueris fili? tibi nunc mors imminet atra.

Sed de his satis. Sodalem autem uocat hunc Theophrasti. fuerunt enim
condiscipuli Aristotelis, cuius & propinquum Callisthenem fuisse ferunt,
natum filia fratris ipsius, quam nominant Hero.

MEDIOCRITATEM.) Nota est enim sententia Peripateticorum de
mediocritate, quam *μεσότης* faciunt. In ijs enim, in quibus uel deficienti-
bus uel abundantibus uituperatio & turpitudine esse consuevit, ratione et
usu constitutis, ita ut ueluti in medio quodam consistant, laudem & hone-
statem reperiri docent. Non aut reliquerunt solum in bono uiro & præ-
stanti uirtute animi commotiones Peripatetici atq; Academici, sed neces-
sarias & utiles esse ad excellentem uirtutem censuerunt. Itaq; planè affir-
mat Plato, fortem esse posse neminem, qui non idem sit natura iracundus,
id est *δυμωδός*. Quod improbat & in Officijs Cicero, cum tamen laudet
hanc ibi mediocritatis doctrinam. ita enim ait libro primo: Nunquam e-
nim iratus qui accedit ad poenam, mediocritatem illam seruabit, quæ est
inter nimirum & parum, quæ placet Peripateticis, & recte placet, modo
ne laudarent iracundiam, & dicerent utiliter à natura datam.

NAM ut corpus.) Secundum Peripateticos uitiosa est hæc similitudo.
Non enim est in mediocritate magis morbus. Sed hæc ipsa mediocritas
est sanitas, id est honestas. Ita igitur secundum illos rectius diceretur. Ut
temperatum mediocritate quadam, sanum esse corpus dicimus: Ita cõsiliij
& mētis bonitas mediocritate omnis continetur. Est aut temperatio illa
in corpore humorum, in animo affectionum. Sed hæc alieniora, ut uiden-
tur, in presentia omittamus.

VOCANT ENIM *παρά*.) De hoc supra. Atq; nunc quedam *παρά* praeclare aegritudinis nomine appellasse Latinos docet, nempe ea in quibus dolores insunt.

DOLORIS igitur huius.) Nunc illam promissam latiore disputatio nem orditur. quam ducit ab huius mali causa & origine, ut hoc veluti fonte reperto & represso, non possit manare illud longius.

GENERE quatuor partibus.) Partes nunc uocat, quas in dialectica species uel formas dixere. Ita & de Inventione: Genus est, quod partes aliquas amplectitur pars est, quae subest generi. Et in primo de Oratore: Genus est, quod sui similes communiione quadam, specie autem differentes duas aut plures complectitur partes. partes autem sunt, quae generibus ijs e quibus emanant, subiiciuntur. Sed hoc in Topicis reprehendit, atq; eum qui formas idem putet quod partes, confundere artem, & similitudine quaedam conturbatum, non satis acute quae sint secernenda distinguere. Id quod & nobis tenendum. Etsi enim subtilitates istae artium in oratione copiosa & diserta locum non habent, tamen si nihil obstat, accuratis & proprijs uerbis uti semper uelle debemus. Non minus autem recte species & forma Latine nominatur, quam pars aut membrum. Etsi alteru uocabulu propter flexionis incommoditatem minus probat Cicero.

NAM cum omnis perturbatio.) Laertius ex Zenone ita definit *πάθος*, *ἄλογον ἢ παρὰ φύσιν ψυχῆς κίνησις, ἢ ἐπιθυμίας πάθος*. Cicero, ut apparet, alios hoc loco, Zenonem uero in quarto libro est interpretatus. Genus igitur erit, commotio peruersa animi, primum opinionis & erroris, uel de bono uel malo. deq; utroq; dupliciter: nempe aut praesente, aut absente. ita quatuor formae commoti opinionis & errore perturbati animi constituuntur, quae subiectas alias singule plures habent, quarum respectu iam genera dicuntur, hoc modo ut Graecis & Latinis nominibus subscripsimus.

Opinio, <i>δῶξα</i>	boni, <i>ἀγαθῶν</i>	Præsentis, <i>παρόντος</i> . Leticia, <i>ἡδονή</i> .
		Absentis, <i>ἀπόντος</i> . Cupiditas, <i>ἐπιθυμία</i> .
	mali, <i>κακῶν</i>	Præsentis, <i>παρόντος</i> . Aegritudo, <i>ἀσθενία</i> .
		Absentis, <i>ἀπόντος</i> . Ectus, <i>φίλος</i> .

Ita fit, cum & boni & mali opinione bifariam concitetur ille motus ἀλλο-
γος, ut quatuor perturbationum genera existant. bis enim duo certe qua-
tuor sunt.

TURBANTVR. Turbare dixerūt, ut pulsare. Plaut. Quantas res tur-
bo, quantas moueo machinas. Hoc tamen loco Turbantur uideri possit
ita positum, ut à Virgilio bellantur, & à Cicerone punitur ac puniuntur.

TETRA. fœda & horrenda: ut, tetrum carcerem. Hec igitur talis
res, summa contentione fugienda: id quod extulit prouerbiali figura, tran-
slata à nauium incitatione. Virgilius paulo aliter lib. 111.

Leuam cuncta cohors remis uentisq; petiuit.

Sed omnis contentio significatur. Nam cursus nauium uelis & remis o-
mnis perficitur, ut in 1111. Vtrum igitur mauis, statim ne nos uela facere,
an quasi è portu egredientes paululum remigare. hoc ipse etiam aliter ad

Qu. fr. libro 2. Cursu corrigam tarditatem, tum equis tum uelis.

TANTALO prognatus. Iouis enim filius Tantalus, iuxta hæc de læ-
tima tragœdia,

Ioue procreatus est, ut perhibent, Tantalus.

Ex Tantalo ortus est Pelops, Pelope satus

Atreus, qui nostrum porro propagat genus.

Euripides autem Oreste ita,

Διὸς τιφικῶς, ὡς λέγεται, τὸν τάλῳ.

Et postea,

Ἐτῷ φητένας πῆλοπα, τὸ δὲ ἀτρειὸς ἔφθ.

Prognatus autem Thyestes dicitur Tantalus, id est habuisse auum Tanta-
lū. Sed historia nota est de illa cœna Thyestæ apposita à fratre Atreo, uel
ex Senecæ tragœdia. In Cōmentarijs Græcorū hoc modo exponitur. Pe-
lopi filij suere Atreus et Thyestes. Atreus aut fratrē ex alia matre Chry-
sippum, quē incredibili amore prosequeretur pater, deiectum in puteum
suffocat. Quo cognito, Pelops in exilium ipsum egit. Sed postea mortuo
Pelope reuersus, petit regnum paternum tanquam suum legibus, qui natus
esset maior. Sed Thyestes, qui illud occupasset, nolebat fratri cedere. Cōue-
nit igitur inter ipsos, ut uter protulisset portentum quoddam prior, is po-
taretur regno paterno. Iis tēporibus in Atrei ouilib. reperitur agnus aure-
us. Quē cum ut singulare portentū ostensurus esset Atreus, prodidit hoc,
atq; furto agnum sublatū tradidit Thyestæ uxor Atrei Aerope, corrupta à

Thyestæ.

Thyesta. Ita cum protulisset illum aureum agnum Thyestes, regnum obtinuit. Impotens igitur animi Atreus, quod per iniuriam & scelus uxoris amisisset regnum, hanc in mare iussit abijci piscibus pabulum, ut ait Sophocles Atace. Tres autem filios fratris, Aglaum, Orchomenum, et Caleū, caecos apposuit epulandos patri, atq; ipsum postea etiam interemit. Quae solem ferre non potuisse perhibent, & ad tā impium facinus euertisse uultus suos, conuertisseq; sese, ac refugisse ad ortum, neq; perfecisse institutū cursum diurnum.

FILIVM solis nonne patris ipsius luce indignum putas? De Aecta Solis filio & Perseide, ut Hesiod. seu Persa, ut Odyssæ n°. Oceanina, hæc dicuntur.

PEREDERE humore.) Lacrimis ait genas, id est malas, seu palpebras corruptas esse.

REGNO enim non æquo.) Hoc enim illa aurei uelleris fabula significatum aliqui tradunt, opulentiam regni, uel ipsum regnum potius, ereptū fuisse Aectæ, filiae proditione.

NON liceat liberis.) Id est, ciuibus liberis sic enim accipiendum. Estq; tacita in seclatio uel principum reipub. temporum suorum, uel peculiari-ter C. Cæsaris. De Dionysio autem iuniore tyranno Siciliae, satis nota est historia. Hic fuit superioris, qui seruitute insulam oppreßerat, filius, non minus tyrannicus patre, sed multo ignauior. hunc Dion expulit regno, Syracusius & ipse, frater uxoris Dionysij maioris, non quidem (nam duas ille habuit) matris tyranni, quæ Locris gente nomine Doris fuisset, sed Aristomaches Syracusiae, filiae Hipparini. Hoc postea à Callippo nefarie interfecto, iterum obtinuit regnū Dionysius: & iterum amisit, uictus à Timoleonte Corinthio: à quo Corinthum missus, in admirabili mutatione fortunæ reliquum uitæ transegit. Nihil enim uel ingenio uel artificio ullo tale fieri potuisset, quale fortuna in Dionysio tum perfecit. Itaq; paulo antè, ut ait Plutarchus, qui Sicilia tyrannus fuisset, Corinthi circum cupediarias uersabatur, aut in officinis unguentarijs desidebat, bibeatq; à cauponibus allatum mistum, ut cum mulierculis questum forma facientibus rixabatur: tibicinas & fidicinas canere docebat, deq; carminum scenicorum proprietate studiose cum illis disceptabat, quæq; esset recta modorum ratio. Hæc alij in errore animi à Dionysio, qui natura esset ignauus atque dissolutus, fieri arbitrabantur: alij maiorem his illum contentum querere, ne Corinthijs in metum aut suspicionem ueniret, quasi mutatione ui-

et graueretur, et agere aliquid cuperet. itaq; his studijs se dedisse, et contra naturam suam simulatam illam futilitatem ostentare in ocio solitum fuisse. Iocatur autem Cicero, ut uidetur, cum dicit, imperij cupiditate magistrum ludi Dionysium esse uoluisse.

TARQUINIO uero.) Tarquinius Superbus exactus regno, multorumq; auxilijs frustra usus, sollicitata etiam ad prodendam urbem iuuentute cum nihil processisset, desperatis tandem rebus Cumas se contulit.

IS cum.) Ad pleonasmos haec elocutio referenda, ut Nunc iam, et quondam olim. et Principio in physicis quibus maxime gloriatur, primum totus est alienus. de Fin. 1.

HABET ardorem.) Comparatio exaggerans aegritudinis malum. Exest, id est conficit excedendo. ut, Exest anxius angor: apud Lucretium. et, Est mollis flamma medullas. Virgil.

EPICURO placet.) Non quidem negat opinionis esse aegritudinem malum, sed contra rationes Epicuri et Cyrenaicorum, quas improbat, nunc deinceps disputat Cicero, priusquam contra aegritudinem quae remedia esse censet, exponat.

EGO cum genui.) Telamonis oratio de Tragodia, ut ego quidem puto, Latina, quem notum est patrem Aiacis fuisse. sunt autem uersus τῆς ἀμετρίας τροχίκοι κατακλινοί.

APUD Euripidem.) Haec transtulisse de Posidonio Cicerone, intelligi potest de ijs quae Galenus refert libro quarto περὶ τῶν κατ' ἰσχυράτων καὶ πλάτωνος λογμάτων. Quae quia ad horum et intellectum et explicationem plurimum momenti allatura sunt, de illo descripta subiecimus.

καὶ φησὶ (ποσειδωνίου) διότι παῦρ τὸ ἀμέτρον καὶ ξένον ἀθρόως προσιπτόν, ἐκπλήθει τε καὶ τῶν παλαιῶν ἐξίσχυσι λέγεισιν, ἀσχυρὲς δὲ καὶ σωμαθιδεύει χρόνιον, ἢ δὲ ὅλως ἐξίσχυσι, ὡς κατὰ πάθος λινῆν, ἢ ἂν μικρὸν κομιδῆ. διότι καὶ προσημιῶν φησὶ τοῖς πρῶτοις, μήποτε παρῶν οἶον παρῶν χρεῖσται. βόλεται δὲ τὸ προσημιῶν ῥῆμα τῶν ποσειδωνίων, τὸ οἶον προαναπλώθει τε καὶ πλετυποῦν τὸ πρῶτον παρῶν ἑαυτῶν, τὸ μέλλον γενήσεσθαι, καὶ ὡς πρὸς ἡδὴ γινόμενον ἐθισμόν τινα ποιῆσθαι κατὰ βραχύν. διότι καὶ τὸ τοῦ ἀναξάγορου παρῶν φησὶ γὰρ ταῦτα. ὡς ἄρα λινὸς ἀναγγείλαντ' αὐτῶν τεθναῖναι τὸν υἱόν, εὐ μάλα καθεσκηότως ἔπαυ, ἡδὴ θνήσκον γενήσας. καὶ

E ὡς

ὡς τοῦτο λαβὼν διειπίδης τὸ νόημα, τὴν θυσίαν προσωίωνα
λέγοντα,

ἔγω δὲ τὸ το παρὰ Ἰσοκράτους ἄνδρος μαθὼν,
εἰς φροντίδας νοῦν συμφορὰς τ' ἐβαλλόμενος,
φυγὰς τ' ἐμαυτῶν πιθανεῖς πατρὸς ἐμῆς,
θανάτους τ' ἀώρων, καὶ λακῶν ἄλλας ὁδούς,
ὡς εἰ τι πάροισι ὦν ἐδίδεξαζον ποτε,
μη μοι νεαρὸν πρῶτον μᾶλλον δαίμωνι.

ἔγω δὲ εἰρηδαίφῃσι καὶ τὰ τοιαῦτα,
εἰ μὴν τό δ' ἤμαρ πρῶτον ἦν λακῶν μύθος,
καὶ μὴ μακρὰν δὴ εἴς τινος γένεσθαι,
εἰκὸς σφραδαίσειν ἢ ἂν ὡς νεώτερον
πῶλον, χαλινὸν ἀγρίας διεσχευμένον.

νῦν δὲ ἀμβλύς εἰμι, καὶ λατρητικὸς λακῶν
ἔδ' ὅτε * τὰ τοιαῦτα * μακρὸς

ἔδ' ὅτε * μακρὰν, νῦν δὲ ὅτι ἡβασίαν λακῶν.

Ε QVORVM fontibus.) A philosophis acceptum sentit illa, quae Te-
rentius tam commode dixerit. est autem locus, ut notum, in Phormione.

VULTVS semper idem.) Celebrata in primis est constantia Socratis,
scriptis ueterum. neq; illum quidem tristem tradunt fuisse, quem Graeci
σοφὸς πρῶτον nominant, sed potius sui similem: quo maxima declarari solet
aequitas et constantia animi, qui in uultu quasi relucet. M. autem Crassi
ueteris dicit, cum et M. Crassus ipsius temporibus fuerit, equalis, ut dicit
in Bruto, Hortensij, ille autem uetus, graeco nomine ἀγρίωνος fuit appella-
tus, ut dicit de Fin. v. Cyrenaici autem appellati, sectores Aristippi Cyre-
naici patriae: de quo familiae nomen inditum. Hi et ipsi summum bonum
uoluptatem esse dixerunt, sed hanc uoluptatem in motu constituere tantum,
cum Epicurus etiam in quiete illam, id est carentia seu uacuitate doloris
intelligi uoluerit.

OPINIONIS esse, non naturae.) Hoc Epicurei sensere, egritudinem
re ipsa esse malum, et natura sua molestant, non opinione et errore ho-
minum, quamuis hic illud sibi malum accersere uideretur. De quo Cicero,
aliter ne malum quidem proprie dici, sed opinionem mali. Sunt autem
haec sane exilia, et tenuiora fortasse iusto, illa quidem quae natura sua ali-
quo

quo modo sese habent, aliter nulla ratione unquam fieri possunt: ut saxum quamuis saepe multumq; sursum abieceris, deorsum tamen refertur. Si autem aegritudinem dies admittit, id est dolore illa lenitur, aut non tam laeditur prouisa, res ipsa in natura non recte inesse dicitur.

STULTAMQVE etiam esse.) Huc assumi poterunt illa de primo Fin. Stulti malorum memoria torquentur, sapientes bona praeterita renouata grata recordatione delectant. Est autem situm in nobis, ut & aduersa quasi perpetua obliuione obruamus, & secunda iucunde ac suauiter meminimus.

CECINIT RECEPTUI.) Prouerbiali figura, translata de re militari: id est cum reuocauit. Significatur autem illa figura sermonis, dari signum, quo audito milites se recipiant, neq; amplius hostes insequantur. Graeci, οὐ μὴ σαρ τὸ ἀνεκλήπιον.

QVOD uidet nullum malum.) Perperam enim uulgo legitur, iubet. Hac autem sententia saepe est usus, nihil esse malum nisi culpam: quam & solam praestandam sapienti dicit. ut Papirio scribens, Nihil esse sapientis praestare nisi culpam. Et sic scribit Sextio lib. v. Homines sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non aliorum iniuria commoueri. & paulo ante: ut et communem incertumq; casum, quem neq; uitare quisquam nostrum, neq; praestare illo pacto potest, sapienter ferres, & c. Culpam autem eam intelligemus, cuius nomine iure aliquis accusari posse uideatur. id est ἀμάρτυμα ἰδίον, seu malum cuius sibi aliquis autor ipse fuit. Itaque sic Plutarchus in Consolatione, τὸ γὰρ μὴ εἶναι αὐτὸν κακῶς πράττειν, ὁ μὲν ἐραδόντων φησὶν, ὁ μικρὸν εἶναι καὶ ὄσιμα πρὸς τὰς τύχας, ἐγὼ δὲ αὐτὸν εἶποιμι φαρμακὸν εἶναι ἀλυπίας μέγιστον.

TARDA illa quidem medicina.) Diem adimere aegritudinem, prouerbio dixere. ut in Heautontim. & χρόνος μαλάξασα, Alceftide.

PRINCEPS fortitudo.) Per genera uirtutum consolationem aduersus aegritudinem deducit.

CVM & alicum ap.) Et egregia sententia in epistola est ad Torquat. lib. vi. Nec debes tu cum de tuis cogitas, aut praecipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. Huc illa pertinent de Plutarchi consolatione, ὁ γὰρ μόνον, ὡς φησὶν Ἰνυπίδης, τὰ χημέατα ἐκ ἰδία λέκτανται βροτοί, ἀλλ' ἀπλῶς τῶν ἀνθρώπων πίνουσι δάμα. διὰ καὶ ὡς πάντων λέγειν χρὴ,

E 2 Tē

τὰ τῶν θεῶν ἔχοντες ὑπὸ μελέμβια.

ὅταν δὲ χεῖρ' αὐτ' ἀφαιροῦνται πάλιν.

οὐ δὲ οὐδ' δυσφορεῖν, εἰν' ἂν ἔρχεται ἡμῖν πρὸς ὀλίγον, ταῦτα ἀπαυτῶσι, &c.

VTENDVM acceperis.) ad usum. id est, quo aliquantisper uti liceret: ut uasa solent, et similia. Plaut. Mil. Nam quidem ego meos oculos habeo, neq; rogo utendos foris.

VIRTUTE se esse contentam.) Id est, τῷ λαλῶ, honestate, laude, decore, &c.

ILLE Graculus.) Victorius annotauit, agriculus, hoc loco se in praeis libris reperisse. ac suspicatur, etsi dubitanter ille quidem, ἀπρόχρητος legendum. Sed liceat & nobis suspicari, si illa scriptura mutanda sit, potius legendum, apriculus: quod & seni, & Epicureo, & hortorum incole certe conueniat.

TELAMO ille.) Sic enim scribendum, ut numeri constent uersus τετραμέτρον τρεχικὸν κατὰ λακωνικῶς. Illud autem, quod felicitate exaggerat, habere non casu, sed ingenio partas opes, in Venetis libris non extat: & antiquitatem certe tamen respicit, ut equidem inducere non ausim. Cum autem Epicurus non solum ἐδονῶν Cyrenaicorum, quae iucundo motu sensuum perficeretur, pro summo bono constituerit, sed uacuitate quoque doloris Democriteam, quam hic Ionico uocabulo ἐνισθῶ, ipse Epicurus ἐνστάθασαν appellauit, de hoc Cicero contendit, recteque factum negat. quod copiosius differitur in 2. Finium.

OS perfricuiisti.) Figura prouerbiali, ut & frontem perfricare. significat autem impudentiam. Quae autem sequuntur, interpretatus est Cicero de libro Epicuri, qui graece inscribitur περὶ τέλους. Graeca uerba referuntur ab Athenaeo lib. 8. & 1. β.

ἐν τῷ πρὸς τέλους φησὶν· ὁ γὰρ ἔγωγε δυνάμει νοῦμαι τὰ γὰρ ἀφαιρῶν μὲν τὰς εἰς τῶν χυλῶν ἡδονὰς, ἀφαιρῶν δὲ τὰς εἰς ἀφροδισίων, ἀφαιρῶν ἢ τὰς εἰς ἀκροαμάτων, ἀφαιρῶν δὲ τὰς εἰς μουσικῆς καὶ ὄψιν ἡδονὰς ληνήσεις. Addit Athenaeus, καὶ μητροδόωρ· ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς φησὶν· ὡς φυσιολογὴ λιμῶκατες, πρὸς γὰρ σίερα ὁ κατὰ φύσιν βασιλῆων λόγος, τὴν ἀπαρῆν ἔχει ἀποδιδῶν, ἐπίκουρος δὲ φησὶν, ἀρχὴ καὶ εἶσα παντὸς ἀγαθῶ ἢ τῆς γαστρὸς ἡδονῆς, καὶ τὰ ὅφρα τὰ πρὸς αὐτῶν ὑπὸ ταύτῃ ἔχει τὴν ἀναφορὰν.

καὶ

καὶ τῶν πρὸς τέλος πάλιν φησὶ, πικρῶν τὸ καλὸν ἢ τὰς ἀρε-
τὰς, καὶ τὰ χριουτότροπα, ἐὰν ἠδὲν ἠὲ παρασκευάζῃ. ἐὰν δὲ μὴ
παρασκευάζῃ, χαίρειν ἔατέον. καὶ ἄλλοις δὲ φησὶ, πρὸς τὸ τῶν
καλῶν, καὶ τοῖς ἀγνώστον βαμμάζουσι, ὅταν μολομίαν ἠδὲ-
ν ἠὲ ποιῇ.

ΑΥΔΩΝ hortabere.) ὁ δὲ ἀνὴρ Veneti. de hoc autem organo Athe-
neus libro III. copiose differit, dicitq; illius sonum esse ualde suauem &
iucundum: inuicentoremq; huius Ctesibium, tonsorem Alexandrinum.

SI uero aliquid etiam.) Ita Veneti libri. quæ mihi lectio propter ἀπο-
σιώπην honestam probatur: præsertim cum ita aiatur lib. II. de Fin. Ea
autem ita persequitur, quæ palato percipiuntur, quæ auribus. Cetera ad-
dit, quæ si appelles, honos præstandus sit. cum ille tantum uoluptates δι-
ἀρροδισίωσιν dixerit. Accipenserem autem in conuiujs quondam Romæ
ad tibias, & cum coronis inferri solitum, scribit Athenæus libro VII. et A-
lios γαλιῶν hunc esse pisces, alios ἰλλοῦα perhibere.

POLMI fortuna.) Locus de tragœdia, atq; hæc sanè ad Telamona
referamus, de cuius exilio supra dictum. Tradunt autem hunc fratre Pho-
co, de alia matre, interfecto, in exilium pulsus fuisse.

EX altera parte.) De alia fabula eiusdem poetæ hæc transtulit. & uer-
sus de Andromacha, sunt de fabula Latina, ut Cicero ipse mox innuit,
Ennij quidem, ut apparet.

CEDRUM incendamus.) Hedychrum reposuit Victorius, sine quidem
caussa, ut opinor. Nam quis cedrum odoratam, et θυμιαματικὴν esse igno-
rat? Itaq; & Virgilius libro VII.

Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum. Et Odyss. 4.

— τὴν ὄσπερ ὁ δὲ μὴ

ἑδύχρον τὸ θυμιαματικὸν ἕνός τε ἀνὰ νῆσιν ὀδωδῶδες.

Hedychrum autem συνασία quædam est rotularum, seu orbiculorum me-
dicorum, quam illi appellant συνασίαν ἢ θυμιαματικὴν, quod eleganti & iucun-
do colore esset. Etsi autem aromatica, id est odorata multa ad hanc capi
precipiuntur, inter ea tamen quæ urantur ad odores non refertur. Qua-
re cedrum retineamus, nam hæud etiam scio, an non tam antiquum hoc uo-
cabulum ἢ θυμιαματικὴ sit, ut Cicero usus illo esse uideatur.

ΑΤ ἰδὲ αὖτὸ μὴ crescere.) ἡ ἄρα δὲ φησὶ ἐν πᾶσι τῶν ἡδύχρων τῶν σαφ-
νῶν, ἐν τῶν ἀπᾶν τὸ κατ' ἐν δὲ αὖτὸν ἀπᾶν ἡδύχρον ἐφαρμόξῃ, ἀλλὰ μόνον ποικίλλεται.

LEGEM frumentariam.) In qua fuit, ut populo frumentum daretur semisse ac triente. modium autem hoc precio datum intelligendum, quem esse in caritate annonae datum à M. Scio, laudat Cicero Offic. 11.

NEGAT Epicurus.) De Fin. lib. primo: Clamat Epicurus, is quem uos nimis uoluptatibus esse deditum dicitis, non posse iucunde uiui, nisi sapienter, honeste iusteq; uiuatur: nec sapienter, honeste, iuste, nisi iucunde. Epicurus μενοικεί. τὸ τῶν δὲ πάντων ἀρχὴ καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν φρόνησις, διὸ καὶ φιλοφιλίας πμωτέρον ὑπάρχει φρόνησις. ἔξ ἧς αἱ λοιπαὶ πεφύκασιν ἀρεταί, διδωσκουσαι ὡς ἐκ ὄσπυ ἡ δίκης ζῆν ἀνδρὶ τῶν φρονίμων καὶ καλῶς καὶ δικαίως, ἢ δὲ φρονίμων καὶ καλῶς καὶ δικαίως ἀνδρὶ τῶ ἡδύων. συμπεφύκασιν γὰρ αἱ ἀρεταὶ τῶν ζῆν ἡδύων, ἢ τῶ ζῆν ἡδύων τῶ τῶν ὄσπυ ἀχάεισον. Item λυεῖαις δόξαις, ἐκ ὄσπυ ἡδύων ζῆν ἀνδρὶ τῶ φρονίμων καὶ καλῶς καὶ δικαίως, ἔτ. Ibidem, βραχεία ὄφω τήχῃ παρεμπίπῃσι, τὰ δὲ μέγιστα καὶ λυεῖωτάτα ὁ λογισμὸς διοικεί. Item μενοικεί, τὸ μὲν φυσικὸν καὶ ὑπόκεινται ὄσπυ, τὸ δὲ κενὸν λυεῖωται. οἷτι λιτοὶ χυλοὶ ἴστω πολυτελεῖ διαίτη τῶ ἡδονῶν ποδὲ φέρονται. Refertur ἔτ. hęc inter sententias Epicuri, καὶ σφ. βλαβῆ ὁ ὄφω, ἔτ. αὐτῶν ὑπολαίμονα.

ACTVM habiturum.) Figura prouerbiali dixit, se approbatum quod egerint: id est non rescissurum, neq; facturum irritum. De dissensione aut Catonis ἔτ. Lentuli, minus nota mihi quidem, ἔτ. ut uideo alijs, Scipionis Nasicae, notior est historia. Vicinorum autem illos fidem implorare, ἔτ. ipsum παραμιῶδες, quasi grauis res ἔτ. magnum periculum impendat, capitis ac fortunarum. ut ille in Comœdia, uapulans popularium opem implorat.

IN sinu gaudeant.) Tibul. lib. 1111.

Nil opus inuidia est, procul absit gloria uulgi:

Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.

Propert. lib. 11.

Tutamen interea, quamuis te diligit illa,

In tacito cohibe gaudia clausa sinu.

Significatur autem occultatio. Vnde ἔτ. insinuare, per abstrusa ἔτ. latenter penetrare atq; immittere.

VT eos Argiuos.) Ita dicit patrie oblitos fuisse, ἔτ. quasi degenerasse in aliam gentem, ut Corinthios esse nemo posset intelligere. Parictine aut.

id est reliquiae quaedam parietum, quales apparent post ruinas & subuer-
siones & in uastitate, recte emendatur à Victorio. Callum autem ueuista-
tis dixit, longi temporis ueluti ἀναδυσίαμ. non sentiunt enim, quae occal-
luere. Cicero Att. lib. 2. Sed iam prorsus occallui. Sed Clitomachus, quem
patrio nomine appellatum tradunt Hasdrubalem, Carthaginiensis, audi-
tor fuit Carneadis, ad quem (ut scribit Laertius) se contulit natus annos
XL. imperitus literarum, & Graecae linguae: sed tantum perfecit assiduitate
& labore studij, ut & ultra quadringentos libros conscriberet, & suc-
cederet in principatu sectae magistro Carneadi.

POTENTISSIMI regis anapaesticum.) Versus sunt in Iphigenia
Aulidensi,

— Ζηλῶ σε γέρον,
Ζηλῶ δὲ αὐτοῦ δὲ ἀκίνδυνου
βίου ὄψεσθεσ' ἀγνώσ, ἀκλειῆς,
τὸς δὲ γὰρ τιμῆς ἡοσοῦ Ζηλῶ.

EVRIPIDEVM carmen.) Exponuntur uersus in consolatione
ad Apollonium,

ἔφου μὲν ὀδύεις, ὅσις ὀ πονεῖ βροτῶν,
καὶ θαλάσσει τέκνα χεῖτεσ' αὐτῶν κίεται νέας,
αὐτὸς τε θνήσκει, καὶ τὰ δὲ ἄχθοντο βροτῶν
εἰς γλῶφροντες, τὴν δὲ ἀναγκαιῶς ἔχει
βίου θερίζειν, ὡς ἐκέρπιμον σάχην.
καὶ τὸν μὲν εἶναι, φῶν δὲ μὴ. τί τὰ ταῦτα δέει
εἶναι, ἀπὸρ δέει κατὰ φύσιν διεκπεραῖν;
διδόνου γὰρ ὀδύειν ἔστι ἀναγκαιῶν βροτῶν.

De his tres postremi à Cicero redditi non sunt. Contra autem neces-
sitate cum alia dici solent, tum memorari & Eueni uersus, quem alicubi
refert Aristoteles quoque,

παῦν ἔστι ἀναγκαιῶν χεῖναι ἀνθρώπων ἔφου.
Legitur autem inter Theognidis sententias.

ΔΥΠΗΝ quasi solutionem.) Tanquam λέσειμ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις. notum
enim, audaces admodum fuisse in originibus uocabulorum referendis Stoicos.

AGAMEMNON Homericus.) Iliad. 2.

αὐτὰρ ὄτ' ἐς νῆας Τεῖσσι καὶ λαῶν ἀχαιῶν,
πολλὰς ἐκ κεφαλῆς πρὸ βελύμνης ἔλκευ χεῖρας,

δύο

infelix iste, unicam, & à qua primum pater appellatus fuisset. Neq; ego infortunium exprobro, sed in istius mores inquiero. Non autem certe sperandum, magistratum populi bonum futurum, eum qui pater sit improbus, & osor liberum suorum. Isq; qui domestica coniunctione proximos sibi parum diligit, nunquam plures uos, alienos scilicet, facturus: neq; profecto ille in re priuata homo nihili, boni & laudabilis cuius munere in Macedonica legatione functus est. Locum enim solummodo mutarat, non etiam morem.

QUI miser in campis.) Iliad. 3.

ἀλλ' ὅτε δὴ λᾶκύνθ' ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσι,
ἦτοι ὁ λαοπέδιος ὁ ἀλίου οἶ' ἀλάτται,
ὅυ θυμὸν λατῆσιν πᾶτων ἀνθρώπων ἀλέειν.

Hec ad melancholicam tristitiam retulit Aristoteles, Problemat. De quo & antè dictum. De Niobe locus extat Iliad. 6. Sed & hac de fabula alibi copiose differuimus. Hecubam autem, cum obtigisset sorte Ulyssi, mutatã in canem ferunt, & de hoc nomen factum loco *λευὴσ σῆμα* in Thracia, ubi illa saxis obruta fuerit, ut & Metamorph. xiii. dicitur. Hoc ille in *Με-nechmis* interpretatur:

Non tu scis mulier, Hecubam quapropter canem
Græci esse prædicabant? Non equidem scio.

Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis.

Omnia mala ingerebat, quæq; aspexerat,

Itaq; adeo iure cæpta appellari canis:

Sed *λευὴσ σῆμα* in Sigæo aliqui collocarunt. et Euripid. quidem *τρωάσι*, in Troade mortuam Hecubam innuit, quæ tamen in Thracia apud eundem sepelitur Polydorum.

APUD Ennium.) Versus translatus de Medea Euripidis.

Ὡδ' ἴμεθ' μὲν πῆλθε γῆν τε λούρανον
λέξαι μολόσσιν Ἀδύγοι μολέειας τύχας.

Est autem secundus uersus Latinis numeris imperfectus, ac suspicor de Græco legendum hoc modo,

Cælo atq; terræ Medææ miseræ uices.

Sed de hoc cuiq; liberum iudicium esto. omnes autem, ut spero, libenter ignoscant coniecturæ nostræ, & non improbæ, & non nimis alienæ.

UT apud Homerum.) Locus est Iliad. 7.

λίην γὰρ πολλοὶ καὶ ἐπήτριμοι ἡματα πάντα
πίπτουσιν, πότε κεν τις ἀπαπύσει πόνοιον.
ἀλλὰ χεὶ τὸν μὲν λαταβωπῆν, ὃς κεν δολησι
νηλεὰ θυμὸν ἔχοντας, ἐπ' ἡμαὶ διακρύσαντας.

CONCIDENTEM uulneribus Pompeium.) De nece Pompeij breuiter haec dicuntur in III. Comm. Cæs. belli ciuilib. Ipsi clam consilio inito Achillam praefectum regium, singulari hominem audacia, & L. Septimium Trib. milit. ad interficiendum Pompeium miserunt. ab his liberaliter ipse appellatus, & quadam notitia Septimij productus, quod bello praedonum apud eum ordinem duxerat, nauiculam paruulam conscendit cum paucis suis, & ibi ab Achilla & Septimio interficitur.

si mihi nunc tristis.) Graecos uersus ex Galeno descriptos supra retulimus,

εἰ μὲν τίς ἡμᾶς ἢ πρῶτον, &c.

Q. MAXIMVS.) Hunc patientissimo animo mortē filij tulisse, & eū laudasse, Cicero in Catone scripsit. Sed & de Pauli Aemilij duobus filijs septem diebus mortuis, deq; adolescentis Catonis immatura morte, notae sunt historiae.

NATURA affert dolorem.) De hoc ex sententia Peripateticorum ita Plutarchus in Consol. ad Appollonium. quae ascribere placuit, cū & ad superiora quaedam & sequentia quoq; non nihil lucis uideretur allatura esse. Τὸ μὲν οὖν ἀλγέην καὶ διακνύουσα τελευτήσεν τὸ εἶδος, φυσικῶν ἔχει τὴν ἀρχὴν τὴν λύπην. καὶ ἐκ ἐφ' ἡμῶν. ὃ γὰρ ἔγωγος συμφορομα τοῖς τὴν ἀρχίον ὑμῶσι καὶ σκληρὰν ἀπάθειαν, ἔξω καὶ τὸ διωατὸ καὶ τὸ συμφοροματὸ δισσα. ἀφαιρέσεται γὰρ ἡμῶν αὐτὴ τὴν ἐκ τὸ φιλεῖας καὶ φιλεῖν δύνοιαν, ἢ πάντος μάλλον διασώζει ἀναγκαῖον. ἢ δὲ παρὰ τὴν μέτρον παρεκφέρεται καὶ συναίφην τὰ πένθη, παρὰ φύσιν εἶναι φημι, καὶ τὸ τῆς γῆν ἡμῶν φαύλης γίνεαις ὀφείη. διὸ καὶ τοῦτο μὲν ἔατέον, ὡς βλαβερὸν τὸ φαῦλον, καὶ ἀποδράοις ἀνδράσι μῆσα κρέπον. τὴν δὲ μετροπαύειαν, ἐκ ἀρεθικιασίου. μὴ γὰρ νοδίζην, φησὶν ὁ ἀκαθολοματὸς κρανίτωρ, νοσήσει ἢ πρὶν τῆς αἰδοσις, εἴτ' οὐδὲ τέμνοισι τὴν ἡμετέραν, εἴτ' ἀραπῶν. ἢ γὰρ ἀνώδωμον τὸ ὄν, ἐκ ἀνδρῶν μεγαλλων ἐγγίνεται μιᾶς τῶ ἀνθρώπων. τεθηριῶς γὰρ εἶκος
ἐκεῖ

καὶ ἢ σωματικῶς, ἢ ψυχικῶς. ὅτι ἐν ἀπαθείᾳ οὐκ ἔστι τοῖς
 τῶν συμφορῶν ὁ λόγος ἀξιοῖ γίνεσθαι τὸς ἐν φρονήσεσιν, ὅτε δυσ
 παθεῖς. ἢ ὡς γὰρ ἀτεχνῶς ἔθνη δίδωσιν, τὸ δὲ ἐκλελυμένου ἐν
 γυναικῶσιν. Horū hic quidā sensus est. Dolere igitur, et mor
 sum quendam sentire ob filij mortem, id est originem doloris in natura ha
 bet, neq; in nostra est potestate. Non assentior enim illis agrestis et dura
 indolentiae laudatoribus, quam praestare neq; pones nos, neq; utile est. Nā
 auferret istā mutui amoris benevolentiam, quam pra omnibus conserva
 re necesse est. Verum ultra modum efferrī in luctu, et hunc augere nos i
 psos, id aīo contra naturā esse, deq; prava opinione nostra existere. Quā
 re hoc omittemus tanquam detrimento sum et prauum, et minime deco
 rum doctis uiris. Medocritas autem quaedam perturbationum improban
 da non est. Ne aegroti enim simus, inquit Academiaicus Crantor: si autem
 fuerimus, sensus astit, siue quid secetur, siue auellatur à nobis. Nam istud
 nihil dolere, non sine magna mercede contingit. Par enim est, ut effere
 tur ibi quidem corpus, hic uero animus. Vincit igitur ratio in talibus casu
 bus sapientes, neq; sine dolore, neq; in nimio dolore esse oportere: quorū
 alterum immane et ferum sit, alterum dissolutum et effeminatum.

AEQVE ac nosmetipsos.) Secundum quod humanissima sententia
 Tibullus alicubi dicit, se cupere si liceat proprios annos cum quadam con
 tribuere, non ut uulgus pro illa etiam se emori uelle. Quod et noster Ci
 cero alicubi, pro Pompeio se emori posse.

MEDIOCRITATES.) μετριοπαθείας. De Mausoleo, id est sepulcro
 Mausoli regis Cariae, quod inter mirabilia opera quae in toto orbe exta
 rent, numeratum fuit, Plinius lib. x x v i capite v.

PROMETHEVS ille Aeschyli.) Versus προμηθεὺς δεσμώτης. cui
 sic Oceanus,

ἔκτε μὲν πρὸς μὲν δὲ τὸ πρὸ γινώσκεις; ὅτι
 ὁ γὰρ νόστος εἰς ἡμᾶς ἐστὶν ἰατροὶ λόγοι.

Respondet Prometheus,

καὶ ἂν τις γὰρ ἰατρῶν γὰρ μάλα θάσσει λέγει,
 καὶ μὴ σφραγίσαντα θυμὸν ἰχθυαίνῃ βία.

Legendum autem in uersibus latinis, Rationem. et, manu.

CVM Socrates Alcibiadi.) In Symposio Plato introducit Alcibiadem
 hac referentem, ἐγὼ γὰρ, ὡς ἀνδρῶν, εἰ μὴ ἔμελλον νομισθῆναι δεξίον

μεθύειν, εἴ ποτε ὁμοίους αὐτοῖς ἴσῃ, οἷα δὲ πῶς ποιεῖται αὐτὸς ὑπὸ τῶν
 τῶν λόγων, καὶ πᾶσι ἐν καὶ νύ. ὅταν γὰρ ἀκούω, πολὺ μὲν
 μάλλον ἢ τῶν κρυβαντιῶν ἢ τε κερδία τῆσδ' αἰ, καὶ δὲ κρυβαν
 ἐκχέεται ὑπὸ τῶν λόγων τῶν τῶν. ὅρα δὲ καὶ ἄλλας παμπόλλας
 τὰ αὐτὰ παλαιότητας. περικλῆες δὲ ἀκούων, καὶ ἄλλων ἀγαθῶν
 ἐκπύου, εὐ μὲν ἡγόμενος λέγει. τοῖσδε δὲ ὅδε ἐπαγοῦ, ὅδε ἐπε
 θεοῦ θεοῦ μὲν ἢ ψυχῆ, ὅδε ἡγαυακτῆ ὡς αὐθραποδωδῶς διακε
 μένης. ἀλλ' ὑπὸ τῶν τῶν μαρτύρων πολλοῦ δὲ οὕτω διετέθη,
 ὡς ἐμοὶ δέξαι μὴ βιωτῶν εἶν' ἐχούω ὡς ἔχω. Ego certe nisi nolle ni
 mis ebrius apud uos uideri, iureiurando affirmarem, referēs quæ mihi ab
 istius sermonibus accidere, quæq; nunc etiam sentio. Cum enim audio, cor
 meum subsilit uehementius quàm istis furiosis solet. Et lacrimas exprimūt
 huius sermones. Atq; idem accidere et alijs plurimis uideo. Periclem uero
 et alios oratores cum audio, præclare mihi dicere illi quidem uidentur,
 sed horū nihil usi uenit: neq; perturbatur animus, neq; indignatur, quod
 à mancipio nihil differre uidear. Sed iste Marsyas ita me sepe commo
 uit, ut existimarem me uiuere non posse, nisi aliter fierem.

QUID illa Lyconis? Lycon Peripateticus Stratonis successor, perfe
 stius et elegans in dicendo, in scriptis minus laudatus. hunc et Glyco
 na dixere, propter suauitatem sermonis. Cuius hoc est præclarum dictū.
 Puerilli etati additam uercundiam et laudis cupiditatem à natura, ut e
 quis adhiberentur frena et calcaria.

NON tibi hoc soli.) Ut Euripideum hoc,
 γίνωσκε τ' ἀνθρώπων, μὴ δὲ παρ' ἑτέρωθεν
 ἀλγῆ, κακοῖς γὰρ ὅσιν πρόσκεισαι μόνον.

Et Alceste,

ἄδμητ' ἀνάγκη, τὰς δὲ συμφορὰς φέρεει.
 ὅ γὰρ πρῶτον, ὅδε τοῖσδε βροτῶν,
 γυναικὸς ἐδλῆς ἡμπακδο. —

Sed et Homericæ Dione sic consolatur sauciam filiam, ut doceat etiam al
 ios deos autè ab hominib. afflictos fuisse.

τέτλαδι, inquit, τέκνον ἐμὸν καὶ ἀνάγκη, καὶ δολομένη πρό.
 πολλοὶ γὰρ δὲ τῶν μὲν δόλωματι δώματ' ἔχοντες
 ὅδε ἀνθρώπων χαλεπὸν ἄλγ' ἐπ' ἀλλήλοισι πῶντες.

Eodem

EODEM statu.) In Topicis interpretatur Cicero *στασις* statum. Hic est
 locus in causa, & quasi caput ambigui & controuersiae. Causam ambi-
 gui etiam, in de Oratore 11 appellauit. Et genera exposuit tria, Facti, lu-
 ris, Verbi. De statu multa Quintilianus. Sed Cicero rem dilucide cum in
 Topicis, tum in libro de Oratore secundo explicauit. Satis autem appa-
 ret, esse nomen translatum à congressibus pugnantium, quibus de loco pri-
 mum certamen solere esse scimus, cui insistentes & se defendere, & ad-
 uersarium affligere rectius possint, quem etiam assignatū tenere debeant.
 Ita est usus uocabulo hoc Aeschines in accusatione Ctesiphontis, quem lo-
 cū Fabius citat, & nos subscripsimus. *ὡσαύτῃ ἐν γὰρ τοῖς γυμνικοῖς
 ἀγῶσι ὄρατε τὸς πύκτας πρὸς τὴν στάσιος πρὸς ἀλλήλους δια-
 γωνιζομένους, ὅτῳ καὶ ὑμεῖς ὄλλω τὸν ἡμέτερον ἄντιον τὴν πόλεως
 καὶ πρὸς τὴν τάξεω, αὐτῷ τὸ λόγος μαχεσθε, καὶ μὴ εἴτε αὐτῶν
 ἔξω τὸ πρᾶνον λόγος πρὸς ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐγκραθῆμινοι καὶ γνέ-
 σθοντες γὰρ τῆ ἀκροάσει εἰσπλάουετε αὐτῶν εἰς τὸ τὸ πρᾶγ-
 ματὸς λόγος, καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτῶν τῶν λόγων ἐπιτηρεῖτε.*
 Horū hic est sensus. Atq; ut in certaminibus gymnics pugiles uidetis de
 statu inter se dimicare, ita uos quoq; diem totū & pugnatē cum isto pro-
 ciuitate de orationis ordine, nec finite uobis extra illud quod contra le-
 ges perscriptum esse accusatur, alios sermones hunc circundare, sed in as-
 siduitate, & obseruatione audiendi, & compellite cum ad uerba faciendā
 de re proposita, nec effugiat aliō nos erumpens oratio ipsius. Quod autē
 Cicero ait, statum accommodari ad tempus & personam quoq; minus li-
 quet quo intellectu dixerit. Nisi quod omnino plurimum ad omnem de-
 fensionem momenti in temporibus & personis quoq; positū esse constat.
 Status enim certe ad controuersiae naturam omnis exquiritur.

ETSI singularum rerum.) Verba minus apte uidentur coherere. Et su-
 spicor scripturam hoc loco deprauatam esse, ac forte legendum, Si quid ex-
 titit, & singularum rerum, & c. uel, Etiam singularum.

QUID autem praeclarum.) Notum prouerbium, *καλεπὰ τὰ καλὰ.* I-
 temq; *δύσκολα τὰ καλὰ.* Et uirtutis uiam arduam proponere Hesiodum,
 cum ait, *μακρὸς ἢ καὶ ἔρδι οἶμ' ἐπ' ἀπείω.*

EXPLICATIONVM LIBRI III.

FINIS.

F 3